

STJØRNA

HEIMBYGDA VÅR

Mælan med ny og gammel skole omkring 1960

Stjørna heimbygdslag

Årshefte nr. 5 - 2009

Lite jubileum

Nå har du årshefte nummer 5 i handa. Det betyr at vi har laget nesten 100 sider med historier og stoff fra gamle Stjørna. I bokformat blir det ei pen lita bok.

Det heter at "evig eies kun det teipte", men det skrevne ord er vel så viktig for å ta vare på vår fortid. Vi tror våre medlemmer setter pris på stoffet og det er for deres del vi lager dette. Laget har nå 159 medlemmer, og vi er svært glad for denne oppslutningen.

Blant våre medlemmer er det sikkert mange som både er skriveføre og har stoff som interesserer oss andre. Det er viktig å få dette fram. Har du noe som er nedskrevet av andre så vil vi gjerne ha det. Og gode bilder kan fortelle mer en mange ord. Ta kontakt med oss så ordner vi resten.

INNHOOLD

Her følger en oversikt med tittel og forfatter/referent

Kirkegården på Husby	Johannes P. Husby
Mineord om Hanna Husby	Johannes P. Husby
I hine dager – og nå	Klara Skilleås
Sosial omsorg i gamle dager	Per Husby
Handel i Fevåg	Arne Stranden
Bosetting i Holvatnet	Per Husby
Matoppskrifter frå Stjørna	
Gamle boplasser i Selnes krets	Ove Hagen
Nostalgisang	Åse Hammer
Torsenget og folket der	Per Husby
Revefarmen på Refsnes	Berit Kjenstadbakk
Rosemaling fra Stjørna	Eilert Bjørkvik

Bildet på forsida er fra flyfotosamling fra ca. 1960.

Flere av bildene som er brukt er utlånt av S. G. Ludwigsen og finnes på link fra Heimbygdslagets heimeside. Ellers er mange fra utlånte bilder som er skannet. Takk til alle for fine bidrag.

Trykt hos Skipnes AS desember 2009

God jul til alle medlemmer og støttespillere

STJØRNA HEIMBYGDSLAG

Per Husby

Leder og ansvarlig redaktør

per.husby@online.no

Kulturminneåret 2009

Det var **dagliglivets kulturminner** som var temaet dette året, og det har vært en rekke arrangement også lokalt. Det aller viktigste her lokalt i Stjørna var fylkeskommunens satsing på det mangfold av kulturminner som finnes på Refsnes.

Der finner en merker etter den aller første bosetting tilbake til tidlig steinalder da havet stod så høgt at mye av dagens bebyggelse hadde ligget under vann. Der finnes i tillegg:

- Minner om halshuggingen på Stikkelsteinene
- Revegård fra 1930 åra
- Dam for å lage is til oppbevaring av fisk
- Laksevorpe
- Støtte over stjørnværingene i krigen 1801-1814
- Dampskipskaia som er nyrestaurert
- Gammelstua med bakeri, butikk, post mm.

29. august ble det arrangert åpen dag på Refsnes med tablå om drapet på Husby og halshoggingen av morderne hvor hodene skulle blitt satt på stake på Stikkelsteinene. Det var orienteringer og omvisning og servering av mat fra kokegroper på steinaldervis. Stort oppmøte og flott vær.

13. september var det tur til Torsenget. Noe dårlig vær, men godt oppmøte likevel. Takk til Morten Fenstad for orientering, peisvarme og kaffe.

20. september arrangerte Stjørna menighetsråd festgudstjeneste med etterfølgende middag i Fritun i anledning 100 års jubileet for Ramsvik kirke. Eilert Bjørkvik hadde skrevet en fyldig jubileumsberetning.

27. september arrangert kulturminneutvalget en guidet busstur fra rådhuset rundt om Stjørna. Guider var Astrid og Eilert Bjørkvik og Harald Sommerseth. Turen var vellykket med mye ny informasjon, men det kunne vært med flere.

Gjennom året har vi lagt ut månedens bilde på vår hjemmesiden og kommunens hjemmeside. Der ble bilder fra dagliglivet presentert.

Ny hjemmeside

Vi har strevd en tid med å få orden på vår hjemmeside stjorna.no. Nå er vi på "lufta" og Inger Lisa Lillemo har gjort stor innsats for å få det til med god hjelp av Hilde Murvold på Museet Kystens Arv.

Snart kommer vi med en oppdatert utgave med flere funksjoner som er lettere å oppdatere. Bruk gjerne e-posten for kontakt med oss.

Vi har nå feiret 100 års jubileet for Ramsvik kirke. Da kan det være på sin plass å se på forhistoria til kirkegården på Husby. I 1928 ble det anskaffet en protokoll der det skulle skrives ned minneord om de som ble gravlagt. Innledningen til protokollen omhandler bakgrunnen for etableringa av kirkegården. Avskriften ved Morten Gomo er gjengitt i den opprinnelige språkdrakt.

Forfatter er Johannes Petersen Husby (1870-1929). Han var lærer på Mælan skole og aktiv på mange områder. Blant annet sendte han søknad til kommunestyret i Stjørna i 1902 om å få avsatt midler til bygdebok for Stjørna. Da han døde i 1929 ble det slutt med å skrive minneord, men vi tar med minneordene til Hanna Husby som et eksempel på hvordan det var. Dette er mye likt det som brukes ved begravelser i dag.

Historia om kirkegården på Husby

På foranledning av menighetsrådet, er denne protokoll anskaffet – herredsstyrevedtak av 5/5-1928, til bruk som av menighetsrådet bestemt.

Stjørna formannskap, 22. juni 1928
K. J. Ramsvik

I møte 28/4-1928 besluttet å anskaffe en protokoll til optegnelse av biografiske data eller kort noterbog for hver avdøde. I henhold hertil overlates denne protokoll til det stedlige tilsyn for Husby kirkegård, idet det henstilles til tilsynets formand velvilligst heri å innføre en optegnelse for hver avdød.

Stjørna menighetsråd, 4. juli 1928
Johs. Husby
f. t. form.

I gamle dage sognet Stjørna, Bjugn og Nes til Ørland. De hadde sine kirkelige forretninger der og likeså måtte de føre sine døde dit for å begrave dem.

For opsitterne i indre Stjørna var der en lang og besværlig sjøvei, ofte farefuldt å reise til kirken til gudstjenester, brudevielser eller begravelser. Det hendte, at de på den lange sjøvei blev overfaldt av storm og undertiden forulykket.

Begravelse på Mælan med hesteskyss til kirkegården

Således hendte det under begravelsen av et barn fra Stranna, Sørfjorden, at båten kulseilte på byfjorden og fire av fem menn druknet. Likene drev i land ved Sjæghaugene.

De fem menn var:

1. Lars Andersen Søraune
2. Simon Andersen Søraune
3. Arnt Olsen Turbækmo
4. Haldor Olsen Søraune og
5. Beninus Stranna.

Lars Andersen Søraune hang ved kvelvet og blev reddet. Det var vinter og landvindstorm. Om morgenen før de reiste av sted var en av mennene ute og så på veiret, og når han kom ind, sa han: "De fyk godt tån på heian i dag sjer æ." Da svarte en av de andre: "Vi ska itj på heian i dag vi."

I 1850-årene blev Bjugn, Ness og Stjørna utskilt fra Ørland og dannet eget prestegjeld. Stjørna blev anekse under Bjugn med kirke og kirkegård på Hegvik 1858. Dermed blev meget forkortet for opsitterne i Indre Stjørna; men enda hadde man den uundgåelige sjøvei, og mangt et tårn i kamp mot veir og vind blev tat på de den tids åpne ro- og seilbåter. Trods man ordnet sig med de bedste sjøfolk, særlig en pålitelig til å seile båten, måtte man gi op å utsætte likfærden. De som hadde lang vei til sjøs, måtte sette liket ind i et uthus eller sjøhus til veiret bedagedes.

Således også om man hadde andre kirkelige forretninger, man måtte utsætte til en anden gang. Om man kunde våge sig utover lande, til dels

gjennomvåt, ved Hegvik eller Høibakken, måtte man ofte klatre fjeldveien tilbake til Duskar for å komme hjem.

Særskilt skal nevnes at ved Hans Bromstads begravelse 1893 hadde det nerpå hendt en stor ulykke. Det var landvindstorm. Edevard Larsen Sagli seilte båten. Da de kom utpå Stjørnfjorden, utfør øian så båten kunde sees fra Høibakken og Hegvik, stod folket der ute i angst og pønset om båten kunde nå land, for de så landvindstormen med "Stordomma" i Stikkelsteinan kom sættendes efter båten. De kom dog tillands i god behold. Folk sa, at har de været nogle minutter senere, hadde ingen kommet levende tillands. Ofte indtraf lignende tilfælder uten at nogen ulykker kan sies å ha hendt under begravelser eller brudfærder.

Tanken om en gravplads for indre Stjørna har allerede tidligere været oppe; men efter denne skjebnesvangre likfærd og de mange tidligere strabatser bestemte man sig for alvor å realisere tanken.

Neste år 1894 begyndte man med de forberedende arbeider.

Opsitterne i Råk – Mælan – Rødsjø – og Fisdals kretser holdt møter og besluttedes indsendt andragende til herredstyret og fik dets anbefaling og senere departementets aprobasjon saa allerede i begynnelsen av 1895 var de formelle eventualiteter ordnet så arbeidet kunde fortsætte.

Undersøkelser av grundforholdene var foretat på flere steder, hos Ole Simonsen Foss, Råkvåg, på Ramsvik, Storøren og Sanddalsbakken.

Husby ca 1900 med kirkegården i bakgrunn

Man fandt grunnen på Sanddalsbakken godt skikket for gravplads og da eieren, Peter Paulsen Husby, tilbød fri jord, blev Sanddalsbakken valgt til gravplads.

Ved herredstyrets og kirkestyrets velvilje bevilgedes av Hegvik kirke kr. 50,-. Kommunen bevilgede intet, men satte som klausul til sin anbefaling, at opsitterne selv måtte bestride

omkostningerne både ved indhegning og vedligehold. Angående vedligeholdet garanterte gårdbrukerne i vedkommende kretser til kommunen ved tinglyst erklæring som i flere år påhvilde brukerne som heftelse. Senere lot herredstyret erklæringen avlyse.

Som midler til indhegningen foruten det av Hegvik kirke bevilges, enedes opsitterne om å tilveiebringe slik, at de som kunde skaffet materiale for hvert gårdsbruk mindst 1 - en - stolpe, 2 - to - slær og 17 - sytten - prauter, altså et fag værdsat til kr. 3,38 som gaves i kontanter av de som ikke kunde skaffe eller hellere vilde gji kontant.

I løpet av sommeren 1895 blev arbeidet med indhegningen utført av Johan Arnt Markusen Selnesåsen, som tok arbeidet på akord.

Kirkegården blev tatt i bruk uindviet samme år. Kristian Kristoffersen Søraune (Pladsen) var den første, som blev begravet den 29de desember 1895. Han blev begravet i det nordøstre hjørne av kirkegården, hvorfra siden fortsatt i nogenlunde rekke og orden.

Kristian Pladsen pådrog sig sykdom (lungebetennelse) under fisket i Nordfjorden og døde straks før jul og blev begravet 5te juledag. Ved anledningen var en masse folk samlet på gravstedet da den første blev stedt til hvile under sang av det stedlige sangkor, og neppe var noget øie tørt under den alvorsfylde gravtale av finnepredikanten Liljestrand som tilfældigvis var her.

I mars 1896 blev gravstedet indviet av sogneprest Aarvold assistert av sangkoret som sang "Sionsvægter". Også da var mye folk samlet.

Dermed har Indre Stjørna fått sin kirkegård og nesten alle opsitterne har landevei, så begravelser kan foregå efter bestemmelse uhindret av veir og vind.

Husby ca 1960 med veien til kirkegården

Familien til Hanna Husby ble rammet av den sykdom som tok mange liv første del av 1900. Tuberkulose (Brystsykdom, tæring, tuberkler) tok mange liv, unge som gamle. I perioden 1910 – 1920 døde 330 personer i Stjørna og av disse døde minst 61 av tuberkulose.

Minneord i gravferdsprotokollen

365 *Hanna Paulsdr. Husby* døde i Juni 1928, 77 $\frac{3}{4}$ år gammel. Hanna var født på Mælan 1850. Hennes foreldre var Paul Hansen Mælan og Beret Gabrielsdr., begge født i Væran. Hanna blev gift omkr. 1878 med Ole Korneliussen Husby. De

bodde få år hos Oles foreldre før de overtok gården nedre Husby etter deres far og svigerforeldre, Kornelius og Elisabet Husby. Hanna ble enke 1899, men hadde gården en del år til omkr. 1910 da hun solgte til eldste sønn Kristian.

Hanna hadde fem barn, men overlevet dem alle, da de døde i forholdsvis ung alder. Derimot etterlot hun seg fire barnebarn. Hanna døde av brystsykdom.

Hennes barn: 1. Kristian, født 1879, død 1924, 45 år, 2. Paul, født 1881, død 1914, 33 år, 3. Emelie Johanna, født 1884, død 1913, 29 år, 4. Olaf Hermann, født 1889, død 1914, 35 år, og 5. Johan Alfred, født 1894, død 1898, 3 år.

Kristian var gift med Ane Sofie Simonsdr. Fisdal, død 1922, de etterlot sig en datter Aslaug; to døde barn. Paul var gift med Ane Kristoffersdr. Søraunet, død 1912, og etterlot sig en gut, Arnold Palmer. Moren døde på barselseng. Emelie blev gift i Amerika med Ole Johnsen, fra Østerdalen. De kom hjem og kjøpte Østre Mælan av Jørgine Mælan. Emelie døde få år etter og etterlot seg Hjalmar og Olene Jansen. Olaf døde ugift og Johan Alfred døde som barn.

Ved Kristians død gikk gården over til fremmede eiere, først ved auksjon til Leonard Sagli, som igjen etter kort tid solgte til Einar Fenstad, Stadsbygd og som var Hanna Husbys siste kårter.

Dette er et innlegg som sto i Stjørna Blad nr 13 og 14 1956. Det gjengis her med små språklige justeringer. Klara Skilleås var født i Oppdal 9. desember 1877 som datter av Anne Sivertsdatter, f Mjøen (1838-1883) og Mikkel Hansen Bjerkager (1834-1920). Hun var gift med Oluf Meier Skilleås (1875-1943) og døde 1. juli 1968. Både M Bjerkager og O M Skilleås var bruksbestyrere i Varghiet. Det er forsøkt satt inn fødsels- og dødsår på personer som er omtalt. Morten Gomo skal ha takk for renskriving av teksten.

Stjørna Blad

I hine dager – og nå

Den kjente og evigunge småbruker, fru Klara Skilleås, Ny Jord, som snart runder de åtti, forteller om Varghiet og livet her for en drøy menneskealder siden.

Jeg ble anmodet av Stjørnabladets medarbeider her om å fortelle litt om årene under min oppvekst på Varghiet, og jeg gjør det med glede, for folk som nå reiser over Ny Jorda har vel stort sett ikke forestilling om hvordan forholdene artet

seg her den tid. Og de unge som vokser opp og ikke vet hva det er å bo så avsidesliggende uten vei, bil og sykler, har godt av å se hva de har slitt de som gikk foran.

Det var omgangsskole og alle i én klasse den gang, og skolen ble holdt på Gjølga og i Duskar. Det var sannelig ikke alltid så lett å ta seg fram uten vei, og om vinteren i all slags styggevær. Jeg minnes mitt første skoleår en vinterdag. Jeg var kring åtte år da. Det var så kolossalt med snø og intet skiføre. Ungene gikk i lag til Gjølga. Ja, vi stampet oss fram.

Min eldste bror og Kristian Karlsen gikk først og satte stoppene, som vi kalte det. Så vi andre etter alder og størrelse. Følgelig kom jeg som var den minste i laget sist. Jeg greide ikke å skrive over stroppene, så jeg måtte kripe over hver eneste en helt fra Varghiet til Gjølga. Snakk om tur for en barnsunge! Slik var det ofte hvert eneste år.

Den sommeren jeg gikk for presten, var det bare blautmyr og usle stier å ta seg fram på fra Varghiet til Stallvik. Alle forstår hvordan vi jenter hadde det, som måtte trave av sted den lange veien i mange fotside skjørter. For å berge dem så de ikke slepte med seg all skitten, måtte vi ta dem opp og holde dem sammen som i en slynge.

Innskrivningsdagen måtte vi gå helt fra Varghiet til Bjugn kirke og tilbake. Siden gikk vi en dag hver uke til Hegvik kirke. Oftest var det regn og storm, så vi så ut som forpjuskede kråker når vi kom fram. Men humøret var likevel på toppen! En gang skulle Anna Sagen og jeg få bli med ungene fra Nordfjord og Råkvåg som skulle komme innom Duskarkaia og hente oss.

Vi møtte opp der og ventet, men ingen båt kom. De var nok rodd forbi, da de ikke hadde fått beskjeden. Ja, der stod vi! Så bestemte vi oss for å ta en snarvei utover berga til Stallvik. Vi klatret og krøp til vi så at vi ikke kunne komme fram som tenkt. Det ble å returnere igjen til sjøen. Der fikk vi Jo Brandvik til å følge oss og sette oss inn på den rette stien. Vi kom fram to timer forsinket.

Det var ikke bare moro å fare den tiden. Når doktoren skulle innover til Varghiet og Duskarkretsen sommertider, turde han ikke kjøre lenger enn til Gjølga. Derfra måtte han bruke apostlenes ben. Det var vi vante til, men legen syntes det var trasig.

Jeg kjørte ofte med hest og karjol utover. Men tro ikke det var noen lystreise. Veistykket opp forbi Ola Grandal over lensmannsbakken til Gjølga var slik at det ene hjulet for det meste var ned i grøfta og det andre oppå storsteinene. Jeg var visst den eneste som torde sitte i karjolen dette stykke, så jeg måtte vel ha en sterk mage.

Fra Varghiet til Duskarsjøen hadde vi bra vei på grunn av Digres drift med materialer, men fra Duskarkleiva ned til sjøen i den berømte

Duskarbakken, var det alt annet enn bra. Hestene stakkar måtte dra lass både opp og ned. Det var så bratt at en måtte legge rist under hjulene eller meiene.

Duskaret med Duskarbakken i bakgrunn

Men så ble det taugbane en dag. Den gikk fra kleiva ned til sjøen, og sparte hestene for slitet. Taugbanen ja! En dag var bjønn nede ved sjøen lasta med diverse varer, mest hermetikk og smør. Bjønn på kleiva hadde planker på. Ja, så sveivet han som var på kleiva i gang hjulet og bjønnen begynte å gå nedover og oppover.

Omtrent midt for Ola Bakken røk trossa, og så bar det laust. Bjønnen kjørte tvers gjennom heile brygga så bord og plankestubber føk av sted, og kom opp igjen helt borte ved Harbakktingen. I løpet av en halv time fisket de smør og hermetikk ute ved Høybakken.

Han Krestian Værnes [1821-1904] kom over fjorden og hadde tenkt å slenge seg på bjønnen som skulle oppover, men kom akkurat idet bjønnen kjørte. Så stabba han opp bakken på sine krokete bein og var kommet opp til Ola Bakken da bjønnen suste mot sjøen. Han takket sin Gud og skaper for han kom for sent.

Med det samme jeg er inne på denne taugbanen, må jeg nevne en liten, men meget alvorlig episode som inntraff en gang min far for nedover med bjønnen til sjøen. Skilleås hadde fått bygd seg et naust utafør kaia, hvor han lagret en lettbat. Denne heistes opp og ned ved hjelp av kjetting fastgjort til et stort hjul. Under heisingen var kjettingen fastgjort rundt midtpartiet av båten.

Da han far kom ned, syntes han at han hørte en slik rar lyd. Han stod stille og lyttet. Jo, der hørte han et svakt rop om hjelp. Så fort han kunne sprang han bort til båtuset og kiket ned på sjøen. Der lå lettbatene nede og over båttripa hang Johan Nasset [1850-1911] etter én arm. Far klatret ned stien og prøvde av alle krefter å få dra Johan inn i båten, men

det mislyktes, for han var så iset og tung i de våte klærne. Johan var selv så medfaren at han ikke klarte å hjelpe til selv.

Til alt hell var det fjære sjø, så han fikk dradd ham innunder brygga, og derfra både bar og slepte han ham opp til Bakken, hvor han ble både pleid og stelt. Johan Nettet hadde vært i Råkvåg og handla til jul, og da det var streng kulde, hadde de frosne nevene hans sluppet taket i stigen så han falt i sjøen. Heldigvis med én arm over ripa.

Ja, noen ganger har jeg vel tatt samme veien som Johan. Det var veien vår det når vi skulle til Råkvåg eller byen. Det var hustru mang en gang i storm og styggevær. Jeg husker en annen dag jul. Jeg fikk Martin Gjølga [1842-1906] med meg for å ro over etter Lorentze Paulsen [1864-1946], som hadde lovet å komme til oss.

Det var ganske rimelig vær da vi la ut med båten, men vi var ikke kommet langt på vei før Martin sa: "Vi må skynn oss, han e stygg vestil!" Da vi kom til Pålberget, var Lorentze hjemme alene.

Hun sa at hun ventet moren fra Nordfjord hvert øyeblikk. Hun fikk kaffi-lars på i en fart, men før den kokte, var storstormen over oss. Jeg har ikke ord å beskrive den med. Stua rista, det braka og hylte rundt novene så vi trodde huset hadde blåst i filler. Ja, vi hadde ikke annet å gjøre enn å gi oss skjebnen i vold.

Først den tredje dagen ga været seg så pass at vi kunne tenke på å ta på hjemvei. Vi måtte ha to mann med for å ro oss. Sjøene pisket oss der vi satt, og skysskarene måtte lense unna innover til Nordfjord før de kunne komme tilbake. Ja, dette var bare én gang. Men tenk på alle andre som har vært ute for samme vær over til Råkvåg og tilbake, ja, i mye verre vær. Men det er slikt som man tier med når det blir så ofte.

La meg så springe litt lenger fram i tiden. Da Ny Jord-feltet ble skapt. Varghiet ble solgt og Digre var borte. Selskapet *Ny Jord* kjøpte et større felt helt innover til Høgsetvatnet. Feltet ble utparsellert til bruk. Det viste seg at det var mange som hadde interesse av å gå i gang med nybrott. Og smått om senn var alle felt utdelt, og arbeidet begynte.

Når man i dag ser god vei gjennom bygda, vakre gårder og store grønne åkrer, er det kanskje rimelig å se tilbake da nybrottsmennene tok fatt – hvordan det så ut den gang. Det var blaut myrvidde, brunblakk og snau. Ingen vei. Folk måtte gå i sumpen den lange veien til Duskarsjøen og kanskje videre til Råkvåg for å handle. Dere unge skulle ha sett de tunge bøkene som far og mor slet på for å berge livet. Det var så visst ingen dans på roser.

Veiarbeid på Ny Jord 1934.

Fra v. Kristoffer Stormo, Johan Rødsjø og Olaf Stormo

I 1935 la brukerne veien fra Varghialsen og innover myrene til nedre Høgsetvatnet. Det ble bygget og strevet, ja, det var som i en maurtue for å få veien ferdig. I 1936 flyttet min mann fra Varghiet til bruket vårt i dag, Alm, og på samme tid kom Paul Nygård [1901-1980] inn på sin gård Fagerli, og Anton Stallvik [1896-1965] på Myrmo. Siden gikk det slag i slag. Skog ble ryddet, rot brutt opp og stein og fjell sprengt.

Største feltet fikk navnet *Elveng*. Brukene ligger langs veien og ved sideveier oppe i lia. Når man i dag ser de mange vakre veldrevne gårder, må man beundre de som på så få år har klart å skape disse ved svette og slit.

Han skrev, lærer Hov [Edvard Hov 1863-1943], i prologen sin, ved skoleinnvielsen:

*"Å slå seg ned i urydda land
og med innsats tå velje og arbeidshand
skapa om lende, der myrolla vaks
te åker som duve med tonge aks,
å hogg seg opp stua og fjøs og bur,
det e vel gagnsverk, de e kultur!"*

Til å begynne med var det bare seks skolepliktige unger på feltet, og jeg synes å erindre at

man måtte låne en unge fra Gjølga for å kunne få skole her. Den holdtes først hos Harald Nystrøm [1912-1992], så hos Anton Stallvik og til sist hos meg.

Det så smått ut med å få egen skole. Men også her gikk nybrottsmenna til handling, og vi fikk en fin moderne skole, som vi er veldig kry av. Læreren og barna har skapt et lite Eden omkring den, ja, gjort den så vakker om sommeren at det er kjent over landet.

Med årene har vi fått veiforbindelse med Sørfjorden og videre. Vi har fått eget maskinlag med traktorfolk som pløyer og grøfter m.v. Jo, det er store ting det som er skjedd! Nå kan vi stige inn i bilen og kjøre like til Vanvikan og ta ferja til byen.

Kjøpmenn har vi både her og i Varghiet. Det er ei bygd i framvokster! Dette ga også Ny Jord-selskapets styre uttrykk for under besøket i høst. Det var forresten kjekke folk å lage fest for. De spiste godt og koset seg og gjorde stor ære på maten, men best av alt, vi fikk komme på talefot med dem og holde fram våre ønsker med sikte på framtida.

Ja, nå skal jeg slutte. Men da julen står for døra, gjør jeg det med et inderlig ønske om fred på jorden.

Alm, 24. november 1956

Klara Skilleås.

Utflukt med sanitetsforeningen Hygga i Råkvåg til Åfjord hos Solveig (f. Sommerseth) og Arne Stjern i 1951

1. rekke: Laila Johansen, Rundulf Børø, Sylve Pevik, ukjent, Randi Bjørkvik
2. rekke: Jenny Pevik, Anne Harbakk, Johan Harbakk, Nikoline Sund, Helmer Hansen, Jakobine Hansen, Gitte Antonsen, Emma Sommerseth, Peder Antonsen, Anna Ytterråk (stående)
3. rekke: Ukjent, Elisabeth Winsjansen, Sebine Worpvik, Petra Dybvik, Ester Johansen, Helene Antonsen, Pauline Dybvik, Reidun Askim, Sofie Pevik, Ellen Worpvik, Bjørg Otterstad, Sylvia Hammeren, Lovise Hammeren, Anna Børø, Anne Stjern, Olfrid Monsvold
4. rekke: Signe Langeland, Klara Dueskar, Olga Langeland, Karen Johnsen, Gurine Myran, Leif Strand, Johanna Langeland, Alfhild Strand, Arne Husby (sjåfør), Solveig Stjern, Olfrid Johansen.
5. rekke: Bodil Johnsen, Irene Vavik, Else Worpvik med Brage Stjern, Peder Hammeren, Aage Stjern, Tor Strand, Torbjørn Stjern, Arvid Worpvik?, Roger Småvik, Arnfinn Langeland, Reidar Sund, Petter Larsen.

Fotoet tilhører Harald Larsen. Kjenner noen de ukjente, eller vet mer om turen?

Sosial omsorg i gamle dager

Ved Per Husby

Før vi fikk lover om sosial omsorg og økonomisk støtte til de som ikke hadde penger eller sted å bo, var det fattigbestyrelsen som tok hand om dette. Alfred Skoglund har en møteprotokoll for 2. fattigkrets fra 1891 - 1892 etter sin morfar Johan Arnt Nyland. Den forteller mye om hvordan det var for folk i små kår.

Vi gjengir noen utdrag fra møteprotokollen i den tids språkdrakt.

Forhandlings Protokoll for 2 den fattigkreds

Aar 1891 den 22de mai holtes møde i 2den fattigkreds for at foretage valg paa Fattigtilsynsmand. Valte blev Daniel Johansen Rødsø, Ole Tøndervig og Martin Nilsen Aarnæs. Derfter blev møtet hæved.

Johan A. Nyland

----- ” -----

Fattigcommisionen møde i 2de fattigkreds holtes den 24de juni 1891 hvor samtlige fattigtilsynsmænd mødtes og kredsens fattige lemmer forsøgtes bortsatt med saadant udfald for aaret 1892.

1. Først bevilgedes til Arnt Hansen Ekset en midlertidig understøtelse af	kr. 20,00
2. Johanna Hendrigsdatter bortsat til Knut Furunæs for	40,00
3. John Ingebrigtsen Foshaugen bortsat til Johan A. Dahlen for	70,00
4. Peder Larsen Stormon bortsat til Erik Hulvandet for	77,00
5. Kristian Nikolaissen bortsat til Johan Arnt Husby for	53,00
6. Ane Marta Olausdtr Blankheia bortsat til Beret Husby for	20,00
7. Oline Olausdtr Blankheia bortsat til Johan Kristofersen Dypvig for	40,00
8. Ane Marta Olsdatter Agnetli bortsat til Lars Andersen Husby for	40,00
9. Jørgen Korneliusssen Øian bortsat til Edvard L. Rødsø for	25,00
	<u>kr. 385,00</u>
Tilfeldige udgifter	200,00
Kredsens busjæt blir til sammen	<u>kr. 585,00</u>

Da intet mer forelaa hævedes mødet

Johan A. Nyland

----- ” -----

Møde i 2de fattigkreds den 8/1-92.

1. Kredsen fandt nødvendig at bortsætte to barn tilhørende Karoline Høln, og hvoraf det ene barn har forbrændt sin arm saa det ikke ansaages forsvarelig at Moderen kunde forpleie det, og akord blev sluttet med Martin Aarnæs at forpleie barnet indtil barnet blir frisk.
2. Sammes barn Johan 8 aar gammel bortsættes til Edvard L. Rødsø for kr 35,00
Mødet hævet.

Johan A. Nyland

Martin N. Aarnæs

Daniel J. Rødsø

----- “ -----

Disse eksemplene viser at fattigforstanderne viste stor omsorg og tok ansvar for de svake med de midler de hadde. Nøden var stor blant de med store barneflokker og uten inntektsmuligheter. 5 av sakene som er nevnt, gjelder personer rundt Holvatnet.

Handelsnæringa i Fevåg i gamle dager

Ved Arne Stranden

Butikkene ved Fevågsjøen

I gamle dager lå butikkene ved kaia og nærheten til sjøen var viktig for transport av varer til og fra

Smevikheim 140/82

I tiden før krigen var det flere butikker i Fevåg. Hjalmar J. Smevik (1879 – 1959) var sikkert den mest betydningsfulle, fordi der var både dampskipsekspedisjon og poståpneri i tillegg til landhandel. Dette var før "Brustadbua" og de bestemmelser som regulerer åpningstider. Hos Smevik ble du hjulpen stort sett til alle døgnets tider.

Birger og Halvdan Smevik bak disken

Det var et betydelig fiske i den tiden, og det ryktes at han "Hjalmar" rustet ut mange på "krita" før de dro på fiske, og fikk oppgjør når de kom heim - hvis fisket har vært bra. Hadde det vært dårlig fiske, hendte det visst at han "Hjalmar" satte en strek over hele eller deler av beløpet.

Bak fra venstre Mildred Ludwigsen, Hjalmar Smevik, Alf Smevik. Foran Halvdan Smevik, Anna Smevik. Bildet er tatt på dampskipskaia i Fevåg i 1941, Hjalmar Smevik var ekspeditør for båtene og drev egen butikk

Etter hvert var det Johan Smevik (1908 – 1980) som drev butikken, men da var både posten og dampskipsekspedisjonen borte. De siste årene butikken var i drift var det Ella Berget som drev den for den yngste av Smevikguttene. Han hette Birger og bodde i Trondheim.

Andre som drev butikker ved kaia på 1920-30 tallet var både Odin Øra og Peder Skårstad.

Peder Skårstad drev sin butikk i det huset som heter Spetalen. Dette huset ligger like ovenfor kaia. Line Leira og Asle Barslett har nå kjøpt både huset og kaia med brygge og pakkhus av Rissa kommune. Disse eiendommene blir nå restaurert på en utmerket måte.

Odin Øra Ovesen (1877 – 1952) drev butikk lenger ned mot sjøen i nærheten av Smevik. Han flyttet senere opp i bygda i nærheten av butikken til Stallvik. Huset som denne butikken var i ble kalt Hjorten og det havnet til slutt opp i Stykket, men er revet nå.

Minde 140/85

Av disse butikkene var det Ingvald Stallvik (1887 – 1984) som var den best utbygde og den som holdt ut lengst. Etter krigen dannet bygdefolket Fevåg Samvirkelag som en følge av at Stallvik var på feil side under krigen.

Ruth Solberg og Laila Selnes bak disken

Stallvik leide derfor bort butikken til en familie som kom fra Helgeland, og firmaet het K. Berg. K. Berg gikk konkurs etter 5 år.

I denne tiden drev Stallvik butikk på Gjøлга, men kom tilbake til Fevåg etter dette og drev noen år. Deretter solgte han butikken til Jorun og Rolf Larsen. De drev den som vanlig landhandel en del år, og til slutt som blomsterbutikk.

De solgte den videre til Bjørg og Reidar Øvergård, som drev blomsterbutikk til eiendommen ble solgt. I dag er dette en ren boligeiendom.

Korsveien 140/88 til høyre, til venstre Samvirkelaget og bak Minde 140/85

Korsveien 140/88

Bakeriet lå i bygget med høg pipe og ble utleid. Den første bakeren var Ingemar Skaufel (1897-1933). Så kom Alf Rabben (1911-1951), han døde da han kom bort i en høgspenledning. Den neste var Anker Ovesen som drev fram til 1957 da familien flyttet til Oppdal. Skule Selven (1928-1993) fra Hasselvika tok over og han drev fram til 1967 da Bjarne Hasselvold tok over. I 1984 ble bakeriet nedlagt.

Fagerheim 140/130

Fevåg Samvirkelag som i dag heter Coop Fevåg holder fortsatt "hodet over vannet", men det har hele tiden vært noe varierende resultater.

Laget ble stiftet 16. november 1945 og det tegnet seg 102 medlemmer. Første formann var Eivind Øvergård De kjøpte en tyskerbrakke på Ørland som de reiv og bygd opp på ei tomt som Josef Rabben ga. John Selven ble ansatt som bestyrer.

Ved 50 årsjubileet i 1995 hadde laget 140 medlemmer. Det hadde vært 12 styreformenn og 11 bestyrere gjennom årene.

17. mai på gamle Mælan skole

Bosettinga i Holvatnet

Det er mange som har interessert seg for de som har bodd i Holvatnet gjennom tidene. Hvordan kunne folk bosette seg så langt fra bygdene på den tida. Hvem var de, hva levde de av er spørsmål som stilles. Dette er et forsøk på å finne ut noe av dette med bakgrunn i det mange tidligere har samlet inn og fortalt. I senere årshefter blir det en nærmere omtale av de enkelte boplasser og folka som bodde der.

Området

Holvatnet med omland ligger mellom Stjørna, Rissa, Åfjord og Verran. Nærmest var Røsjøen og Sørfjorden, men det var bra forbindelse til Skaugdalen i Rissa, Verrabotn i Verran og Sjørdalen i Åfjord. I gamle dager gikk eller rei mange fra Åfjord over fjellet via Holvatnet til Leksvik når de skulle til byen. Kanskje var det ikke så avsides når det knapt fantes veier og sjøveien var alternativet.

Holvatnet tilhører Røsjøvassdraget som renner ut i Nordfjorden. Ned til Holvatnet kommer Løsvasselva, Sleppelva, Gjuvasselva og Agnetlielva.

I Løsvatnet bor det og har bodd folk i lange tider. Rundt Holvatnet og langs de andre elvedalene har det vært mange boplasser gjennom mange år.

Mange eiere av Holvatnet

Holvatnet lå under Røsjøen og området tilhørte Austrått. Røsjøen ble solgt fra familien Holtermann på Austrått sammen med flesteparten av eiendommene i Stjørna til Meinckes arvinger i 1773. Senere gikk Røsjøen på salg til flere oppkjøpere som for det meste drev skogen. I 1853 kjøpte Ingebrigt Ingebrigtsen fra Verran eiendommen og da kom den slekta som nå eier Røsjøen.

Etter at Røsjøen ble solgt fra Austrått hadde familien Holtermann tydeligvis fortsatt eierinteresser i eiendommen. Ved flere grensetvister var de part i sakene. I 1854 møtte Chr. Holtermann i en grensegangssak mot Åfjord allmenning. Han la fram skjøte av 10/7-1854 fra Ingebrigt Ingebrigtsen på at han hadde solgt han Holvatnet.

I 1875 ble Holvatnet fradelt Røsjøen og fikk bruksnummer 3. I 1876 fikk Andreas Larsen Søraunet og lærer A. H. Sivertsen auksjonsskjøte fra E. B. Holtermanns bo på eiendommen. I 1880 overtok repsluger R. H. Berg både Holvatnet og sagbruk på Inderråk. Holvatnet var nok ingen god handel for Berg for i 1888 var det auksjon over eiendommen etter begjæring fra Bjugn kommune for skyldig skatt. Eiendommen ble overtatt av Trondhjem og omegn Sparekasse som solgt den videre til Erik Olaus Johansen i 1889.

I 1918 fikk staten overtatt eiendommen fra de som hadde kjøpt opp fallrettighetene for Stjørnavassdraget for kraftutbygging. Det var Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen som satt som eier fram til 1962. Da ble Holvatnet, med unntak av vassdragsrettighetene, overført til Direktoratet for statens skoger. Det er Statskog som senere har disponert selve eiendommen.

Kilder til bosettingene

Som en kan skjønne, har ingen av de som har vært eiere, vært bosatt i Holvatnet. Deres interesse har vært skogen og muligheten for kraftutbygging. Derfor er vår interesse til Holvatnet, sterkere knyttet til de som fant seg boplasser der.

De første skriftlige kilder om folk som bodde der, finner en i begynnelsen på 1800. På den tiden fikk de fleste stedet der de bodde knyttet til navnet. Når det heter i et dokument at Hans Hansen Holvatnet kjøpte ei hovtang i 1809 på auksjon etter Rasmus Andersen Husby, betyr det at Hans Hansen bodde eller var fra Holvatnet. Dette er en av de første skriftlige kilder.

Av andre slike opplysninger fra kirkebøker og andre kilder er; Johannes Nilsen Holvatnet og kona Anne Marie Kristoffersdatter døde 11.8.1822 sønnen Nils Peter Kristian i Åfjord kirke. I 1823 kjøpte Johannes et skjørt til sønnen i boet etter Siri Iversdatter Mælan. Stedattera til Johannes, Anne Sofie Simensdatter, flyttet som 19 åring til Verran i 1825. Hun var konfirmert i Åfjord i 1823. Jens Mikkelsen og Anne Kristiansdatter Holvatnet døde dattera Anne Marta 20.7.1823 i Åfjord. Deres sønn Mikkel var døpt i Åfjord i 1816.

Dette er personer som har bodd i Holvatnet eller i området rundt. Et av de første, sikre

opplysninger om person og bosted er Hans Arntsen Holvatnet. I 1835 fikk han feste på plassen Holvatnet av Ole Andersen Røsjøen. Dette blir nærmere omtalt senere.

Hvor det var boplasser finnes det spor etter i terrenget. Rester av grunnmurer, rester av utstyr finnes ennå i terrenget. Det vises også at plasser har vart ryddet og dyrket. Ellers er det enda mange som husker hvem som bodde på plassene eller er blitt fortalt historier om folka der. I forbindelse med planene om kraftutbygging, ble det foretatt en undersøkelse over bosettingene rundt Holvatnet.

De enkelte boplasser

For å gi en oversikt er plassene tegnet inn på kart med nummer for plassene. Omtalen er derfor også satt opp i nummerrekkefølge.

1. Holvassgården.

Den ligger ved nordre ende av Holvatnet på vestsiden av elva. Dette er den mest kjente boplassen, der det bodde folk lengst. Før det ble fast bosetting er det antatt at området ble brukt som seter. Om det var folk fra Austrått eller de som bodde i Røsjøen og Nordsetra som drev setring er ukjent. De som er nevnt tidligere ved navn hadde antagelig også Holvassgården som base.

Holvassgården i 1931 (fotograf Ottar Stallvik)

Den første sikre bosatt på gården er Hans Arntsen med aner fra Åfjord. Den som sist bodde der var Anders Rødsjø som flyttet ned til Røsjøen i 1956. Omtalen av gården og bosetterne kommer neste år

2. Gammelgården

Denne plassen ligger på østsida av elva fra Sleppen og Løsvatnet. Navnet skulle tilsi at plassen er eldre er Holvassgården. Det kan ha en naturlig forklaring. Jorda er god og selvdrenert. Det var lett å dyrke litt potet og korn, ha noen geiter, sauer og ei ku eller to. Sper en på med jakt og fiske, blir det nok mat til en familie.

Ved folketellingen i 1865 bodde Ingebrigt Olsen og kona Gunhild Pedersdatter her med 6 barn. En av de kjente barna er Gurianna

Ingebrigtsdatter som ble omtalt i årsheftet 2008. I dag ligger gamma som danskene bygde og som studentforeningen ved NTNU eier i dag, ved der husa i Gammelgården lå.

Heimbygdslaget på tur mot Hølen

3. Hølen

Hølen har navnet fra at plassen ligger ved en høl i elva fra Gjuvvatnet om lag 1 km fra Holvatnet. Restene etter grunnmuren kan enda sees. Det er en fin jordvei rundt husa og før til en liten buskap.

I 1865 bodde Anders Hølen og Elen Hansdatter der med to av barna og ei tjenestejente. Før dem bodde far til Elen, Arnt Anders Hølen der. Han er en mye omtalt person, uvanlig sterk og med evne til si ting på en spesiell måte.

Infotavla ved Hølen har fått hard medfart

4. Høllia

Plassen lå ovafor Hølen oppe i den nå skogkledde lia med vidt utsyn over dalen. Her var nok mulighetene til matauk dårligere og plassen var neppe lenge bebodd.

Ved folketellingen i 1865 bodde Bergitte Johansdatter med døtrene Regine og Lovise Larsdatter samt ei tjenestejente på plassen. De hadde ikke husdyr

5. Blankheia

Denne plassen ligger sør for utløpet av Gjuvvasselva. Hustuftene ligger ned mot vatnet og

restene kan enda sees. Det er en frodig plass så arealet er nå helt gjenvokst med stor skog.

I 1865 er det ikke registrert noen som er bosatt der. Den personen som har navnet knyttet til stedet er Maria Blankheia. Henne er det mange historier om som kommer senere.

Eilif Rødsjø ved restene etter husa i Blankheia

6. Hukkerheimen/Kristiansrommet

Nå beveger vi oss lenger nord, et stykke opp i elva fra Sleppe. På vestre side der elva gjør en sving ligger denne plassen. Her hadde det bodd folk tidlig på 1800 tallet. Navnet kommer etter en av beboerne som het Kristian Jensen. Faren var Jens Larsen, og han døde 70 år gammel i 1852.

Plassen var ikke med i folketellingen i 1865. Det heter at de som bodde der livnærte seg med trearbeid og hadde vassag i en bekk. Muligheten for jordbruk var små.

7. Finnrommet

Navnet har den etter en av beboerne som ble kalt Finn Jo, kona het Maria og var fra Åfjorden. Ut fra navnet kan en anta at de dreiv med rein og at de hadde plassen som fast bosted når de passet reinsflokkene.

Plassen ligger også oppe ved Sleppeelva, på østre side og nord for forrige plass. Her var det små muligheter for jordbruk, så reinsdriften var nok næringsgrunnlaget.

8. Agnetlia

Gården i Agnetlia ligger i gamle Rissa kommune, og området tilhørte Reins kloster. I 1865 er plassen ikke med i folketellingen, men det har bodd folk der i lang til. Det er flere boplasser i samme område.

Gården ligger ved Agnetlitjønna, like sør for grensa mellom kommunen Rissa og Stjørna. Rester etter husa finner en også i dag.

9. Tordenskjoldhytta

I Agnetlidalen ved Holvatnet bygde Peder Wessel Hulvand ei hytte som stod i mange år og hadde flere eiere. Peder bodde også ei tid ved Agnetligården og hadde eget hus der.

Tordenskjoldhytta ved Holvatnet

I nærheten av Holvatnet ligger Lysvatnet. Der var det bosetting like tidlig som i Holvatnet og denne gården er i drift også i dag. I 1865 bodde det 14 personer i Løsvatnet og i 1900 var det fortsatt 9 beboere. En av sønnene i Lysvatnet bodde ved Gjuvvatnet med familie noen år.

Hvor kom de fra og hvor ble de av

De som bosatte seg ved Holvatnet, kom i første rekke fra bygdene som grenser til. De kom fra Åfjord, Verran og Stjørna i første rekke, men det kom også noen som nærmest var omstreifere og bodde der i kortere tid.

Holvatnet var like lett å nå fra disse bygdene. Kirkelige handlinger som dåp, bryllup og begravelse foregikk derfor der det var slekt og lett forbindelse.

Det var en betydelig bosetting på det meste. I Holvatnet bodde det ved folketellingen i 1865 20 personer som er registrert. Tar en med Agnetlia og Lysvatnet, bodde det om lag 50 personer i området.

Det fortelles at Erik Holvatnet hadde butikk i Blankheia ei tid. Det var vel den mest sentrale plassen ut fra kundegrunnlaget.

Neste årshefte vil vi ta for oss noen av de som bodde i Holvatnet nærmere. Det er mange historier om folk som var spesielle på mange måter. De mange sliterne som fødte og oppdro store barneflokker fortjener at vi minnes dem om ikke annet ved å ta vare på historia om folket som bodde der.

Matoppskrifter fra Stjørna

Mat er en viktig del av vår kultur. Bondekvinnene i Sør-Trøndelag har samlet oppskrifter til en bok som Tun forlag ga ut i 2006: "Det smaker av tradisjon". Det er en flott bok med nydelige bilder. Sør-Stjørna bondekvinnebidro også og her er tatt med noen oppskrifter som er fra Stjørna.

I boka finner vi dette flotte bildet fra kjøkkenet på Stranden i Fevåg. På bildet ser vi Borghild og Johan Stranden

Potetball fra Sør-Stjørna

750 g potet, Kerrs pink er best til potetball og lefse
350 g kokt potet
4 – 5 dl byggmel
2 ts salt
Bland til fast røre, form til klubber som legges i kokende, lettsaltet vann. La klubben trekkes til den flyter opp, ca. 45 minutter. Serveres med duppe, stekt flesk og sirup.

Restmat (fortelling fra Stjørna)

Det var aldri noe som ble kasta, en lagde for eksempel vafler av rester av risengrynsgrøt. Når mor laga mat, så var det ikke bare å gjøre det likens, for hun tok det hun hadde. Og den gode kjøttkaka og de vaflene hun laga ... de som har smakt hennes mat sier "har dåkk itj lert tå mor dåkkers så dåkk får te likens mat"?, men "nei, æ veit itj ka slags resta hu ha oppi", bruke vi å svare.

Smørbrødkjeks

Jeg husker mor laga noen spesielle smørbrødkjeks. De var med hornsalt og kulturmelm, myke og gode, ikke helt ulik tjukklefse, men de var små og runde. Disse ble brukt til mellommåltid, og det var litt mat i dem.

Her er en oppskrift:

1	porsjon	gir ca 90 kaker
5	dl	kulturmelm
250	gr	sukker
250	gr	margarin
2	ss	hornsalt
900	gr	hvetemel

Fremgangsmåte:

Bland sammen melk, sukker og hornsalt. Rør til jevn masse. Smelt margarin og kjøøl den ned litt. Tilsett den og melet vekselvis i blandingen. Blandes lett sammen og la det stå kaldt en stund. Kjevl ut 1/2 cm store leiver og stikk ut runde kjeks. Legges på smurt plate og stekes midt i ovnen ved 250 grader til de er gulbrune. Avkjøles på rist.

Julestria skal være som før

Fra "Det smaker av tradisjon" en fortelling fra Sør-Stjørna:

"Julvasken skal foregå siste uka før jul. Selv om jeg er på arbeid om dagen så må jeg vaske siste uka før jul, for det gjorde mor. Da er det rundvask med grønnsåpe og ... Når de vaska siste uka før jul, var det slakting uka før det igjen. Og baking og alt sånt... ALT skulle være ferdig før en begynte å vaske, for det skal lukte grønnsåpe på juleaften. Vi måtte hjelpe til fra vi var små, det skulle tas ned fra veggene og vaskes over alt, og kjøkkenet skulle vaskes på lillejuleaften. Og det skulle være litt kaos denne uka. Alt var utover. Og hvis det kom noen innom, så sa mor "sett på kaffekjelen", og så rydda hun av et hjørne avbordet, satte seg ned og så ut som hun hadde all verdens god tid.. Dette er noe vi har mista, dette har kommet bort. De hadde mye som skulle gjøres, men de stressa ikke, beholdt roa".

Syngedamer fra Stjørna på sangerstevne i Sørfjorden 1937

Boplasser i Selnes krets

Avskrift og bilder ved Leif Ersøybakk

En del notater over bebodde hus og husmannsplasser som er bortrevet og nedlagt i Selnes krets så langt tilbake som jeg kan huske. Disse opptegnelser er for det meste etter hukommelsen, dels etter notater, og fortalt av eldre folk.

Selnes den 1. februar 1954.

Ove Hagen.

Tøndervika.

I Tøndervika var det en husmannsplass på sørsida av den nåværende slip. Husa, stue og fjøs, ble i 1880 åra flyttet til Gangstøa og oppsatt der hvor de nå står. Denne flyttingen ble utført av de daværende beboere, Ole Olsen og hustru Karoline.

Tøndervika med naustet og plassen ved sjøen

Plassmannens hovedyrke var fiskeri. Fisket slo feil og da var han i flere vintre i Varghiet på tømmerhogst. Nåværende eier: Lina Nilsen.

Lengre sør, på nordre side av Tøndervikbekken, sto det et større båtnaust. Dette forfalt og ble senere revet og er ikke oppført igjen. Dette naustet tilhørte Tøndervik notbruk.

Dalen - Dalemo

På **Dalemo** var det ei stua ca. 50 meter vestenfor det nåværende fjøs. Denne stua sto i Skaugdalen østenfor Grenne gård, revet, kjørt ned til Uddu og fraktet med båt til Stjørna. Mannen som utførte dette var Anton Dalemo.

Etter at han overtok gården Dalemo, solgte han stua til Eilert Eriksen. Stua ble satt opp i Dalen ovenfor riksveien sydlig for Dalens sjøhus. Eilert Eriksens yrke var skipper og fisker. Eier nå er Kirsten Eriksen.

I **Dalen**, en husmannsplass kalt "**Plassen**". Her ei stue og fjøs ca. 25-30 m. nedenfor Agnes Hafells hus. Det kan huskes at husa sto der i 1878-79 åra. Plassfolka der var Lars Plassen og hustru Maren. Husa ble revet og plassen nedlagt. Disse er

oldeforeldre til nåværende eier av Dalen, Einar Dahlen.

På gården Dalen var det ei stua i rett vinkel mot den nåværende hovedbygning. Denne stua ble solgt til Kristian Jensen Selnes og oppført på **Legda** hvor den nå står. Nåværende eier er Svanhild Selnes.

Oppe ved kvernhuset i Dahlen, på nedre side av brua, var et lite sagbruk i 1890 åra. Dette er nedlagt.

Selnesbrygga

På Selnesbrygga, ved Skalhaugen ved merket mot Dahlen, var det en liten husmannsplass kalt "**Ellingholet**". Der var det ei stue og ei smie. Disse husa er bortført i 1879-80 årene og plassen deretter nedlagt. Plassfolka var smed Elling Estensen og hustru Randi.

På **Selnesbrygga** sto et stabbur og et fjøs fra tidligere bebyggelse (før 1880). Buret sto på øvre side og vestre ende av hovedbygningen. Fjøset revet og nytt fjøs på samme tomt. Buret er borte.

Den nåværende stuebygning var oppført i Refsneshagen på samme tomt som E. O. Refsnes har bygget. I 1880 kjøpte Ole Hagen bygningen og flyttet den til Selnesbrygga, som da eides av hans far Ove Hagen.

Refsnes - Refsneshagen

På **Refsnes** var det ei stue og et størhus rett vest for det gamle bur som ennå står. Disse hus er revet i den senere tid.

I **Refsneshagen** var det 3 husmannsplasser. Disse lå ved siden av hverandre.

På **den nordligste plassen** var det ei stua, fjøs og naust, naustet på samme tomt som det nåværende. Stua sto ovenfor den nåværende, langs med haugen. Denne ble av sønnen til plassfolkene, Martin Olsen, revet og oppsatt til den nåværende plassen.

Sønnen Johan Arnt overtok plassen og flytta fjøset oppi bakken i rett linje med den nåværende stuebygning. Plassfolkene her var Ole Johansen og hustru Karen. Hovednæringen var fiskeri. Plassen eies nå av E. O. Refsnes.

Plass nr. 2 er på sørsida av den foran beskrevne.

Husa på denne plassen lå ca 100 m. nordøstlig retning for den nåværende bebyggelse, (*Han mener antagelig bebyggelsen hos Størk Refsnes.*) og det var stue, fjøs og naust. Alle husa er nå borte. Her var det plassmann, Jon Johnsen og hustru Nikoline, som først bygslet denne plassen. Disse døde, og plassen ble overtatt av Sivert Johnsen og hustru Margrethe. Etter deres død ble plassen nedlagt, og husa revet og bortført. Hvor hen vites ikke. Naustet sto inntil for noen år tilbake. Næringsvei var fiskeri. Plassen eies nå av Størk Refsnes.

Plass nr. 3 på søndre side av den sist beskrevne.

Her var det stue, fjøs og størhus. Plassfolkene var Jens Olsen og hustru Ellen. Disse døde, og husa ble i 1939-40 solgt og bortflyttet. Næringsvei var fiskeri. Plassen eies av Størk Refsnes.

Stua ble kjøpt av Matteus Johansen og oppført i Tøndervika der den nu står. Fjøset ble kjøpt av Ottar H. Stallvik, og kjørt til fjels og satt op til seter. Størhuset ble kjøpt av Alfred A. Frengen.

Selnessjøen

Videre sørover til **nausta ved Selnessjøen**. Her var det i 1870 årene 6 naust, 3 brygger og 1 garnheng. Nausta sto i rekke fra nord således:

Det første naustet eides av Anders Johansen, med brygge rett foran utpå grasmelen. Naustet er revet og brygga kommer vel etter.

Deretter Ole Hagens båtnaust, dette ble revet i 1892, og materialene brukt i fjøsbygget på gården.

Så kommer Johan Henriksens naust som senere ble flyttet et stykke ned i fjæra for å tjenestegjøre som brygge.

Deretter kom Hans Møllers naust. Dette ble blåst ned av sønnavinden i 1915. Rett foran dette naustet, utpå grasmelen, sto det før nevnte garnheng, på stolper. Dette er borte nå.

Sør for H. Møllers naust sto Ove Hagens naust med brygge rett foran utpå grasmelen. Brygga ble revet i 1914 og brukt til påbygget på fjøset. Ove Hagens naust er det eneste som står igjen av alle naustene.

Siste naust, Jens Pedersens, på sørsida av Ove Hagens med brygge rett foran. Brygga blåste

overende i landvindstorm i 1886-90 årene. Naustet blåste overende i 1893-94. Brygga ble senere oppsatt på Selnesbrygga hvor den nå står.

Johan Arnt Aasen hadde i sin tid et lite naust kloss i Ove Hagens naust på sørsida. Dette er nå bortført.

Nordvest for Ove Hagens naust, litt ovenfor veien var det en husmannsplass med ei stue og et lite uthus. Plassfolkene her var Henrik Andersen, også kalt Henrik Sjøen, og hustru Marit. Mannens næringsvei var fiskeri. Den lille bergøra på nordre side av nausta har siden den tid navnet "Maritøra".

Bilde av Selnesgårdene med Frenge og Gangstøa i bakgrunn

Selnesgårdene

Så fortsetter vi videre etter den såkalte Sjøveien. opp til Selnesgårdene. Disse var i gammel tid bygget slik at de lå like op til hverandre.

De første husene var Jens Pedersens. Disse lå mellom John Selnes og Olaf Selnes hus. Ved utskiftinga i 1866-69 måtte Jens Pedersen flytte husa sine til sørsida av bekken oppå bakken der de nå står. Husene var stue, fjøs, stabbur og størhus.

Vestenfor Olaf Selnes fjøs lå Henrik Andersens hus. Stue, fjøs og størhus. disse måtte også flyttes ifølge utskiftingen av 1869, flyttes til det sted hvor Einar Husbys bebyggelse er. Hovedbygget er det samme som ble flyttet. Den er nå restaurert og tilbygget.

Så var det i den senere tid, på Olaf Selnes gård, tett ved merket mot Nils Selnes, oppsatt et meieri. Dette ble i 1904-05 nedlagt, og huset solgt til Aksel Frenge, hvor det nå står.

Vestenfor merket mellom Olaf Selnes og Nils Selnes, på øvre side av veidn, sto ei stue og et lite fjøs. Husmannen her var Kristoffer Krognæs (Innflyttet fra Krognæs i Rissa) og hustru Marit. Husmannsfolka døde, og husa ble solgt til Jørgen Vik, Ørland.

Vestenfor Kristoffer Krognæs hus, nedenfor veien lå Hans Møllers hus, stue og fjøs. Disse sto i flukt med hverandre langs veien. Fjøset ble visstnok revet i 1907-08 og stua i 1948.

Gangstøa

Så går vi til Gangstøa, til Helmer Hansen og hustru Ingeborgs gård. Her var det stue, fjøs og et lite uthus, og ved sjøen et naust. Alle de gamle husa er borte. Stua er solgt, fjøset er revet og et nytt satt opp på samme sted. Uthuset er borte, naustet like så. Denne gård eies nå av Emil Wingan.

Gangstøa (Foto Johan A. N. Selnes)

Ved Gangstøsjøen bodde husmann Helmer Hendriksen og hustru Dortea. Husa her var: stue fjøs og naust. Naustet står fortsatt men stua og fjøset er revet.

Rett vestenfor nevnte naust sto et naust som tilhørte Emil Wingans gård, er borte nå.

Åsen.

På østre ende og øvre side av en bergrygg som skiller mellom Gangstøa og Åsen, bodde en husmann, Ove Jensen, også kalt "Enkove" og hustru Anne. (Innflyttet fra Meldal) her var det ei stue.

Husmannsfolka døde, sønnen Alfred kjøpte Åsen, rev ned stua og flyttet den oppå Åsen, hvor den nå står, påbygget og restaurert.

På Åsen, på samme tomt som den nåværende stue står, sto ei stue som ble bortrevet. Grunnen herfor var tuberkulosesmitte. Johan Arnt Aasen med hustru Ellen og 7 barn døde av tuberkulose.

Hafella.

Sør for Skjærvika, på øvre side av riksveien, der Olaf Bakkøy bor, sto ei stue og fjøs. Plassmann var Benjamin Olsen og hustru Helene. Disse døde og dattersønnen Bernhoff rev stua og flyttet den til Dalen hvor den er oppført og restaurert.

Benjamin Olsens næringsvei var fiskeri. Eier nå er Agnes Hafell.

I Lillevika, nå Frengen Slip, var det ei stue, fjøs og naust. Naustet forfalt og kom bort. Stua og fjøset ble av sønnen Bernt Olsen flytta til Skjærvika, oppført og restaurert.

Plassfolkene i Lillevika var Ole Korneliussen og hustru Oline. Mannens yrke var fiskeri.

Nordre del av Hafella

I Djupvorpa var det ei stue som var oppført av Johannes Pedersen. Mannen ble syk, og sønnen Paul Johannesen tok faren med seg til Trondheim. Stua ble solgt og bortført, og plassen nedlagt.

Hagen

På Ove Hagens gård, på østre side av husa, sto skolestua for Selnes skolekrets.

Selnes 147/7

Skolestua må være oppført i 1878-79 årene. Den sto der inntil den nåværende skole ble bygget.

Den gamle skolestua ble flyttet til Våbenøya, hvor den nå står. Årene for flytting og bygging huskes ikke.

Nostalgisang

Tekst: Åse Hammer

. Melodi: Røtter (Otto Nielsen)

I Våjen her har æ røtter'n min,
i bygda her stabba føtter'n min
på sti og stein og skolevei'n
den gang æ va tailtjlåt og liten.
Men tilværelsen blei mobil
det vart årevis i eksil
men vi som mått' reis bort ha fått
verdifoill erfaring og viten
som sei de' e' nåkka vakkert i
ein ektefødt nostalgi.

Refreng:

*Aill sammen må ha eit sted å værre fra
ein barndom å kom heim te no og da
og sjå igjen den plass kor'n har hatt det bra.
Og atter bli ung og gla' ja, atter bli ung og gla'!*

Dein gang da Stjørnfjor'n va foill tå sild
som va så feit og blank og gild
og vart te mat i spann og fat
og foille tynna på brygga –
der verkarkjærringane stod på ra'

og lag på lag nerri tynna la.
I Våjen tøffa båta inn
med verdifoill sildlast te' bygda.
I husan sin koinn folkan bo –
dem e' ferieplassa no.

Refreng: ...

No e' brygga blitt resturang
om kveillan høres musikk og sang
og snørparbåtan e' skifta ut
med båta som fer roinnt å kruse'.
Men æ minnes ei ainna ti'
som va' no væl så triveli'
da'n Arild og'n Alf med trækkspølet
spølla te dains oppi "huset".
Ja, Rækvåg som du va' deingang
e' jammen verd ein sang.

Refreng: ...

Råkvåg 1960 mot øst med Nordfjorden i bakgrunn

I september i år var mange fra heimbygdslaget på tur til Torsenget. Mange tok veien fra Austdalen og noen fra Elveng. Vi fant alle fram til den nedlagte boplassen Torsenget. Vi ble vel mottatt av Morten Fenstad, som har lagt ned mye arbeid med å sette i stand stua der sammen med Raymond Remso, begge fra Sørfjorden.

Torsenget og folket der

Av Per Husby

Det er mange som har fått stor interesse for historia om folket som bodde der. Hallstein Sørmyr som var med på turen, har skrevet om folket og deres liv. Ingvald Husby har skrevet om slekta til beboerne og Eilert Bjørkvik har bidratt med fakta fra arkivene. Med bakgrunn i deres arbeid skal jeg presentere stoffet i årsheftet.

Torsengstua i 2009

Boplassen Torsenget

Plassen ligger i Torsengdalen, like nordøst for Torsengtjønna, ca 2,5 km fra vegen i Austdalen. Det er litt lenger til Elveng, men et godt stykke derfra er det vei. Veier var det ikke i nærheten den tida det bodde folk i Torsenget. Det ble et godt stykke til Gjølga og Varghiet som var nærmeste bebyggelse.

Plassen var likevel bra. Møt sør lå Torsengtjønna og vidt utsyn, bak lå heia og vernet mot nordavind. Jordveien var lett å drenere og lå sørvendt og lunt til. Fisk var det i vatna rundt og jakt var det mulighet til. Området tilhørte Varghiet og skogsdrift og sagbruk ga arbeidsmulighet om arbeidsveien var lang.

Det er usikkert når noen bosatte seg der. Antakelig hadde det vært ei seter der før folket fra Sørfjorden slo seg ned omkring 1853-54.

Plassen har hatt mange navn; Tolsengen, Thorsæter, Thorskjønli kan en finne i kirkebøker og folketellinger.

Folket som kom dit fra Sørfjorden

Det er bare en familie som har bodd i Torsenget. Det er Knut Davidsen født 4/4-1818 fra Kleiva og kona Serianna Andersdatter født 17/11-1825 på Årøya i Rissa. De ble gift i 1851. Før de kom til Torsenget bodde de i Kleiva og Ramsvika. Tre av barna ble født der før de flyttet.

Det ble etter hvert 10 barn:

Kristian	født	1850
Gutt (døde)	"	1852
Daniel	"	1853
Olianna	"	1854
Anton	"	1856
Kornelius	"	1858
Karen Sofie	"	1861
Elen	"	1863
Ane Sofia	"	1866
Sebina	"	1869

Det er mange etterkommer etter disse.

Hva levde de av

Ved folketellingen i 1865 er Knut Davidsen oppført som "husmand med jord". De hadde 1 hest, 5 storfe, 6 sauer, 8 geiter og 1 gris. Det ble sådd ¼ tønne bygg og satt 2 tønner potet. Dessuten ble det sikkert høstet høy, kanskje lauv til vinterfôr og sommerbeite var det bra med.

Det var vel ikke så stor avdratt og avling, men dyretall og utsæd vitner om driftige folk som hadde arbeidet hardt. Noen ganger er det nødvendig med penger og arbeidsmulighet var det på saga i Varghiet. Etter som ungene vokste til måtte de ut og klare seg sjøl. For sønnene var det sagbruket som var nærmest arbeidsplass, døtrene kunne ta huspost.

Det var et godt stykke å gå til saga og de gikk att og fram morgen og kveld. Til saga trengtes vatn og det var demning i Laugen like ved Torsenget. Da det tok tid før vatnet fra Laugen kom fram til saga, åpna de demningen om kvelden og stengte om morgenen før de gikk på arbeid. I løpet av natta kom vatnet fram og saga kunne gå utover dagen.

I Torsenget brukte de og vasskrafta. I en liten bekk ved husa satte de opp ei kornkvern.

Kvernsteinene bar Knut på ryggen etter det som ble fortalt. Rester av vassrenna kan en enda se og også deler av en kvernstein.

Historier om Torsengfolket

Det er mange historier om folket i Torsenget. Særlig var Serianna en fargerik person. Hun var sjefen heime. Det kom unger med 2 – 3 års mellomrom, men lell dreiv hun det vanlige arbeidet i fjøs og hus. En dag følte hun seg dårlig så hun ville gå inn i stua for å kvile litt. Da hun skrevde over dørstokken kom ungen "smettan". Serianna tok ungen og sa; "å de du som kjem, æ trudd de bærre va ein liten skit". Så stelte hun ungen og gikk etterpå til fjøset og gjorde seg ferdig.

Torsengdalen med Torsengtjønna i bakgrunn

Er det hjerterom er det husrom

Stua i Torsenget er lita med kjøkken og stue nede og sengplass på loftet. Der måtte en nok ligge anførtes for å få plass. Likevel voks det opp mange barn og det kom også barnebarn som måtte ha plass.

Johan Nettet fra Råkvåg bodde der som guttunge. Han fortalte at det kunne være lite om mat for dyra om vinteren. Det var om å berge de over vinteren så kunne dyra legge på seg om sommeren og gi melk og kjøtt.

Nå flyttet barna ut etter som de vokste til, så etter hvert ble det færre heime i Torsenget. Ved folketellinga i 1900 bodde bare Serianna, sønnen Anton og dattersønnen Aron på plassen.

Det fortelles at Serianna var nokså overtroisk. Hun var blant anna ille plaga av "småkallan" i fjøset. Hun fikk derfor Jørgen Tysbotn til å komme og skyte over ryggen på kyrne. "Der fikk di no" sa Serianna.

Det sies at Serianna "går igjen" i Torsenget. Morten Fenstad som overnatter ofte, mener det er bare å oppføre seg pent, så går det bra.

De 5 døtrene i Torsenget var vel ansett som vi skal se senere. Eieren av Varghiet, Jakob Digre hadde grenseoppgang mot Olden og karene hadde tatt seg matpause ved Torsengtjønna. Da de ordnet seg for å dra videre, fikk de se en flokk jenter som badet splitter nakne. Da var det en av gubbene fra Olden sa: "Æ trur vi sætt os igjen æ, kara".

Serianna og Jakob Digre foran fjøset i Torsenget

Det var nok ikke så romslig med penger. I 1901 var de skyldig for skatt og lensmann Buas måtte innover for å pante. Han hadde med Odin Eide som skysskar og hans sønn Johannes. Dette var om vinteren og det var langt fra Botngård til Torsenget. Da de kom fram traff de Serianna som nå var enke i en stakk av strie og den forskremte dattersønnen Aron. De bar fram ærendet sitt og da sa Serianna, "Ja, di må vel ta kua da, men di må ta med oss å, fer da har vi itnå å leva tå". Lensmannen tenkte seg om, strøk det de var skyldig og for heim.

Knut dør

Det er naturlig at både sykdom og død rammet folket i Torsenget. Knut Davidsen døde i 1892, 74 år gammel. Dødsårsaken er uviss og det er en historie som ikke er bekrefte;

Han hadde vært borte på arbeid hele førjulsvinteren. Da han kom heim var det lite ved i huset. Juledagsmorgen dro han ut for å felle et tørrtre. Det blåste mye og da treet falt, fikk han det over seg og ble klemt i hjel. Da han ikke kom heim, gikk Serianna ut for å leite. Hun fant han død ute i skogen. Etter å ha fått han løs, tok hun han på nakken og bar han heim. I kirkeboka står det at Knut døde 25. desember 1892 og ble gravlagt 4. januar 1893.

Etterkommene etter Serianna og Knut

Av de 10 barna til Serianna og Knut er det 7 som vi har funnet etterkommere etter. Den eldste sønnen Kristian skal ha vært skomaker, men mer vet vi ikke. Gutten født 1852, døde som spedbarn. Anton døde i Torsenget i 1905 av nyresykdom og hadde ingen kjente etterkommere.

Daniel ble gift i 1901 i Roan med Lina Nygård. Han tok hennes etternavn og de fikk 6 barn, 5 sønner og ei datter. Lina var gårdtaus og de dreiv hennes gård Nygård 79/1 i Roan.

Olianna ble ikke gift, men hun fikk sønnen Johan Aron Pedersen Digre født 5/03-1881 med Peder Digre som var sønn av Jakob Digre, eier av Varghiet.

Aron som han ble kalt vokste opp i Torsenget. Han var snekker, og var også en tur til Amerika. Etter heimkomsten bodde han ei tid i Lysvatnet hos tanta Sebina og Leonard. På sine eldre dager ble han gift med Olufine Kristine Koren fra Råkvåg. Det ble et kort gifte, for i 1938 døde han to år etter de ble gift. Olianna døde av tæring 27/11-1905 i Torsenget 51 år gammel.

Olianna var en vakker kvinne

Komelius ble gift med Tina Eliasdatter og de bodde på Øyknesset i Åfjord. De fikk 9 barn som igjen hadde mange barn. 3 av døtrene hadde til sammen 28 barn.

Karen Sofie fikk barn med 3 forskjelling fedre. Hun fikk datra Klara Cecilie i 1882 med Samuel Hammersand, en sjømann fra Bergen. Karen var ei tid i tjeneste hos handelsmann Martin Mælan. Der ble hun med barn med Sivert Pedersen Husby. De fikk sønnen Sivert født 1889, som tok slektsnavnet Gjølga. Senere flyttet hun til Gjølga og ble gift i 1900 med Petter Tobiasen Gjølga. De fikk datteren Konstanse Pauline i 1900.

Elen reiste til Roan til broren Daniel. Der fikk hun sønnen Kristian som tok etternavnet Nygård som onkelen. Faren var Rikart Olausen Olvik fra Roan. Som ungkar fikk Kristian datteren Gunvor Nygård med Anna Westerheim som var datter til Gurianna Holvatnet og Anton Husby. Senere ble Kristian gift med Ida Alise Arntsen fra Råkvåg og de bosatte seg der, men fikk ingen barn. Elen ble gift med Willum Kvalvik. De bodde ei tid på Fjøsnesset i Rødsjøen før de flyttet til Råkvåg. De fikk barna Emil, Konrad og Peder. De to siste var tvillinger og døde som spedbarn. Elen døde i 1925, 62 år gammel.

Ane Sofia fikk sønnen Peter 1889 med Sivert Husby, knapt vel 2 måneder etter at søstera Karen Sofie fikk en sønn med samme mann. Døtrene i Torsenget var nok attraktive damer. I 1891 fikk hun datteren Anna med Karl Johan Husby og i 1893 kom datteren Klara Cecelie med Peter Andreas Fiksdal. I 1900 ble også Ane Sofia som søstera Karen Sofie gift på Gjølga. Hun med Petter Tobiasen Gjølga. De fikk datteren Asbjørg

Oline. Karen og Petter tok navnet Nydal og flyttet til Melhus. Ane Sofia døde der i 1955, 89 år gammel.

Sebina ble gift med Leonard Lysvand. De 2 eldste brødrene til Leonard flyttet ut så det ble 3. mann som overtok fjellgården Lysvand i Åfjord etter faren Peter fra Åfjord og mora Karen fra Sørfjorden. Sebina og Leonard fikk ikke barn, men det var flere slektninger som i perioder bodde hos dem i Lysvatnet. Begge ble over 80 år og de ligger begravd på Fines i Verran.

Historia om folket i Torsenget er fortellinga slik livet artet seg for mange for over 100 år sida. Serianna og Knut bygde en heim og fødte fram en stor ungflokk. De sleit og arbeidet uten å samle stor rikdom i penger og gods, men de ga vidare det som i en gammel skolelov het "å skape gangs mennesker". Derfor fortjener de at vi minnes dem som de hedersfolk de var.

I forbindelse med kulturminneåret 2009 laget Sør-Trøndelag fylkeskommune en egen hjemmesidedel om Refsnes Her er adressen: [<http://www.kreativetrondelag.no/kulturminna/Refsnes2/>]. Her er mye stoff om alt av kulturminner fra gammel og ny tid. Ansvarlig for stoffet er Berit Kjenstadbakk.

Revefarmen på Refsnes

I Dagsposten fra 1937 står skrevet en artikkel om pelsdyrfarmen på Refsnes i Sør-Stjørna. Pelsdyrfarmen blir beskrevet som den største sølvrevfarm i hele Fosen på denne tiden. I dag finner arkeologene rester etter hønsenetting under befaringer på neset. Det er de siste restene etter den en gang så store pelsdyrfarmen.

Opp gjennom tidene har det vært mange beskjeftigelser på Refsnes. En revefarm er neppe det mest oppsiktsvekkende, men den forteller en historie om at folket på Refsnes fulgte med i tiden og ikke var redd for å satse på det som var nytt.

I dag vet vi at det var vanlig med pelsdyrfarmer, spesielt i mellomkrigstiden, for å bedre og spe på livsgrunnlaget. Hvis vi ser på slike virksomheter som noe nytt i samtiden, er aviser en viktig kilde. På statsarkivet fant jeg denne artikkel i [Dagsposten fra tirsdag 15de februar 1937](#). Det er ikke oppløst hvem som har skrevet artikkelen:

Sølvreven parrer seg tidlig

På Refsnes pelsdyrfarm i Stjørna tok parringen sin begynnelse allerede siste halvdel av januar. Farmens bestyrer Anders Refsnes uttaler sig.

Refsnes pelsdyrfarm i Sør-Stjørna, som sikkert hittil er den største sølvrevfarm i hele Fosen, blev anlagt i 1928 av et aksjeselskap på 8 personer. Den kostet ved anleggelsen 32,000 kroner og blev startet med 7 par avlsdyr.

Farmen har sitt tilholdssted på Anders Refsnes' eiendom. Den ligger lunt og meget heldig til på en lav åsrygg inne mellom en klynge løvtrær, bare et kort stykke fra Refsnesgården. Siden starten er farmen utvidet betydelig, forbedret og modernisert, så den nu omfatter intet mindre enn 50 par avlsdyr. Og de er fine dyr alle sammen. Anders Refsnes har hele tiden vært farmens bestyrer. Ved farmen har bestandig vært ansatt en dyktig revvokter.

Parringen på farmen begynte i år usedvanlig tidlig. Første parring inntraff nemlig den 20. januar og siden har parringen pågått jevnt og stadig med gjennomsnittlig to parringer hver dag. Dette er visst nærmest noe helt enestående.

Spurt om årsaken til denne usedvanlige tidlige paring, svarer hr. Refsnes, at han absolutt tror det kommer av føringen eller rettere føringmidlets bestanddel. Bestanden er nemlig i det senere i stor utstrekning blitt føret med fin tørket fisk, og det har vist sig at dette virket svært heldig på dyrene.

I tørret fisk er det jo langt mere eggehvitestoff enn i egg, sier hr. Refsnes. Mens egg har en næringsverdi på omkring 13-15 procent, så har tørket fisk en næringsverdi på opptil ca. 70 pct. At dette føringmiddel derfor har sin store betydning

for dyrenes liv og utvikling, trivsel og vekst, anser hr. Refsnes for å være helt sikkert.

Farmen innkjøpte og anskaffet sig før jul fra Frøya to store partier fisk (småsei og storsei) på til sammen mellom 3 og 4000 kg, som ble tørret og altså i stor utstrekning anvender som sølvrevfôr.

En trø i Refsnes pelsdyrfarm. Trøene er bygget i snorrette linjer. I trøene gjenstår asp, rogn og bjerk. Bunnen er belagt med skjellsand. Når trærne blomstrer ser det mere ut som et parkanlegg enn en revegård.

(Rett avskrift fra Dagsposten 15de februar 1937)

Det er noe usikkert hvor lenge pelsdyrfarmen på Refsnes var i drift. Dagens Anders Refsnes mener farmen ble avsluttet etter farfarens død i 1939. Pelsdyrfarmen hadde ansatt egen revvokter og med denne jobben fulgte bolig. Boligen går fremdeles under betegnelsen "Revpasserhuset". Bygningen er tømret og benyttes i dag som hytte. Den ble flyttet fra farmen av hr. Lykken, som for øvrig var en av de 8 som dannet aksjeselskapet i 1928..

Finns det gamle rosemalte gjenstander i Stjørna?

Eilert Bjørkvik har en historie om svenske Gjøran Norbek som var maler og som bodde ei tid i Stjørna. Han giftet seg med ei fra Byneset og reiste til USA. Ble som enkemann gift med Olufine Foss fra Råkvåg.

En annen historie er Erik Olsen Bedin fra Jemtland som kom til Stjørna og har mange etterkommere. Etter disse etterkommere er det bevart mange gjenstander med dekormaling. Hvem har laget disse?

Se på bildene. Er det flere av våre lesere som kjenner til slike gjenstander?

Rosemaling fra Stjørna

Av Eilert Bjørkvik

I folketellinga 1865 bodde det en maler og strandsitter på Monsvollen. Han het **Gjørgen Norbek** og var født i Alsen i Sverige i 1836. Han var i bygda fra slutten av 1850-åra, og var også kalt *Gøran Person*. Det er foreløpig ikke kjent noe han har malt.

Han flytta fra Stjørna, ble i 1869 gift med Karen Larsdatter Kongsvik fra Byneset (1843-1894) og reiste til USA hvor de ble farmere i Vermillion der han kalte seg *George Norbeck*. George ble som enkemann gift med enka etter Ingebrigt Sletvold (1841-1891), *Kristine Olufine Pettersdatter Foss* (f 1842) fra Vorphaugen. George Norbeck døde i Beresford, South Dakota i 1917. Hans sønn fra 1. ekteskap, Peter Norbeck (1870-1936), var senator i South Dakota.

Like før 1790 kom **Erik Olsen Bedin** (1762-1823) til Stjørna fra Undersåker i Jemtland. To av barna var sønnene Ole (1792-1854) og Gabriel (1795-1851). Etter disse brødrenes slektninger er det bevart gjenstander med dekormaling. Vi må ta med enda en tilknytning til

George Norbeck. Hans andre kones kusine, *Maria Sofia Simonsdatter Foss* (1834-1921) fra Berge, var gift med Johan Edvard Gabrielsen Bedin (1828-1904). De flytta fra Bjørkvika til Flyta i Rissa i 1876.

Maria Sofia Foss hadde med seg ei utstyrsdåse som er blåmalt med brunrød markering på lokk og hjørner, blomsterdekor rundt låsen med initialene MSSF og årstallet 1861.

Hun hadde også med ei rund blåmalt bomme, også med hennes initialer, men ikke årstall.

Etter Anne Kristine Eilertsdatter Refsnes (Selnes) er bevart to dekkmalte gjenstander, en pokal med lokk som har initialer A R og årstall 1865 og ei bomme med lokk uten initialer og årstall. Pokalen vises her med dekoren på motsatt side av initialene.

Johan Edvard Bedin hadde et flaskefor ("flaskkor"), grønnmalt med beslag malt i rødbrunt, dekor på lokket og navnet. Lignende skrin hadde også brødrene Jakob Bedin (1844-1923) og Petter Cornelius Bedin (1837-1919). Petters er vist på bildet der vi leser navnet P C Bedin og årstallet 1856.

Jakobs skrin så jeg for ca 40 år siden hos August Slette i Stallvika, men nå har jeg ikke klart å oppspore det. Etter deres far finnes et skap med dekorert dør med initialer GB og årstall 1839. Denne er i alle fall fra før Jørgen Norbeks opphold i Stjørna.

Derimot kan brettet som har tilhørt etterkommere av Gabriel i Vorpvikan, skrive seg fra Jørgen Norbek.

Anne Eilertsdatter var født i 1883 som datter av Eilert Eriksen (1844-1930) og gift med Paul Pedersen på Ørlandet. Han var en sønn som Ingeborg Anna Olsdatter Bedin (1824-1852) hadde med Erik Larsen Bjørnsvik (Saga) før ekteskapet med Anders Jakobsen Refsnes. Ingeborg Anna var datter av Ole Eriksen Bedin.

Det virker påfallende at det er bevart så vidt mange "rosemalte" gjenstander som har tilhørt etterkommere etter brødrene Ole og Gabriel Eriksen Bedin. At deres far kom fra Sverige behøver ikke bety at en del av deres dekkmalte gjenstander er utført av svensken Jørgen Norbek som var i Stjørna i 1850-60-åra.

Men det er interessant at det finnes flere dekkmalte gjenstander fra Stjørna enn dem som er nevnt her, og så kommer spørsmålet: Er det flere som har rosemalte gjenstander fra Stjørna, eller som kjenner til slike? I så fall vil heimbygdslaget ha opplysninger og fotografier. Og så er det særlig interessant å komme på sporet etter dekkmalere.

Smánytt fra Heimbygdslaget

Status for bygdeboka

Eilert Bjørkvik melder at 1. bind for Råkvåg nå begynner å bli ferdig. I løpet av 2010 håper vi at det skal foreligge ferdig trykt.

Det gjenstår kontroll og det er enda tid til å få med bilder. Ta derfor kontakt med Elin Worpvik eller Eilert Bjørkvik hvis du vil hjelpe til å få boka så bra som mulig.

Bøkene for de andre bygdene kommer etter hvert. Ta gjerne kontakt med oss hvis du ønsker å hjelpe til med innsamling av bilder og stoff.

Prosjekt gamle setre og boplasser

Styret har satt seg som mål å registrere gamle setre og boplasser. Så lang det er mulig ønsker vi å sette opp skilt der disse var. Vi vil også lage en oversikt på heimesida med omtale av dette.

Leif Ersøybakk arbeider med dette og er det noen som har opplysninger eller lyst til å delta med markarbeid så er vi glad om du tar kontakt.

**Støtt
heimbygdslaget
Bli grasrottipper**

GRASROTPENGENE

ER VIKTIGE FOR LAGET

Så langt har vi fått **kr. 4 591** fra Norsk Tipping. Dette tilsvarer årskontingent fra 45 medlemmer. Vi har mye vi kan bruke pengene til.

Tusen takk til alle 25 tippere som har valgt Stjørna Heimbygdslag

For å støtte laget som tipper er det bare å si at du vil registrere deg for å støtte Stjørna Heimbygdslag.

Vårt org.nr. er 993 808 350.

Bak fra venstre: Martin Enebakk, Kristoffer Stormo, Hans Husby, Nikolai Børsting, Trygve Aune.
Foran fra venstre: Arne Rødsjø, Ove Husby, Karl Reidar Stormo, Meier Rødsjø og Stork Magnus Stormo.
Isak Solem med pokalen. Bildet er fra Fjellseterstafetten i 1936 Stjørna Idrettslag.